

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(кафедра земельного та аграрного права)

С И Л А Б У С

Земельні спори

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Силлабус навчальної дисципліни «Земельні спори» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 22 с.

Розробники:

Ігнатенко Ірина Володимирівна, доц. к.ю.н., доцент
Лейба Людмила Василівна, доц. к.ю.н., доцент

Затверджено на засіданні кафедри земельного та аграрного права
(протокол № 15 від 30.04.2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри земельного та аграрного права
(протокол № 14 від 11.07.2022 р.)

Завідувач кафедри – Шульга Михайло Васильович, доктор юридичних
наук, професор

Дані про викладача

Назва навчальної дисципліни	Земельні спори
Статус навчальної дисципліни	За вибором студента
Викладач	Ігнатенко Ірина Володимирівна, доцент, доцент кафедри земельного та аграрного права, кандидат юридичних наук
Контактний телефон	095-39-69-290
E-mail	i.v.ignatenko@nlu.edu.ua
Консультації	Відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій
Онлайн консультації	Zoom Ідентифікатор конференції: 907 806 5326 Код: 555

Назва навчальної дисципліни	Земельні спори
Статус навчальної дисципліни	За вибором студента
Викладач	Лейба Людмила Василівна, доцент, доцент кафедри земельного та аграрного права, кандидат юридичних наук
Контактний телефон	099-260-33-57
E-mail	l.v.leyba@nlu.edu.ua
Консультації	Відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій
Онлайн консультації	Zoom Ідентифікатор конференції: 797 472 4935 Код: yXvU0K

Анотація навчальної дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Земельні спори» сприяє становленню сучасного правника, який може гарантувати забезпечення захисту земельних прав та інтересів відповідних суб'єктів при розгляді та вирішенні земельних спорів.

Для ефективного засвоєння змісту навчальної дисципліни «Земельні спори» використовуються такі форми навчальної роботи: лекції; консультації; практичні заняття; колоквіуми; індивідуальні навчально-дослідні завдання; самостійна робота студентів; ділові ігри, зокрема, у формі модельних судових засідань; виступи студентів з науковими повідомленнями; складання процесуальних документів за фабулами справ; дискусії з обговорення окремих проблемних питань розгляду та вирішення окремих судових спорів; портфоліо; есе, тести тощо.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – закріплення, розширення та поглиблення спеціальних правових знань щодо змісту норм законодавства, що регулюють земельні правовідносини при розгляді земельних спорів; практичної діяльності спеціально уповноважених органів з вирішення земельних спорів; ролі інституту захисту земельних прав як комплексної системи юридичного інструментарію, що реалізується через судовий та позасудовий порядок вирішення земельних спорів, а також врегулювання земельних спорів шляхом медіації для активізації аналітичної діяльності студентів, вироблення вмінь самостійного аналізу й тлумачення законодавства; правильного застосування способів захисту земельних прав та правових позицій Верховного Суду при вирішенні земельних спорів щодо аналогічних правовідносин; набуття студентами комплексу системних та професійних знань, компетенцій у сфері правового регулювання

використання земельних ділянок на різних юридичних титулах, що дозволяють здійснювати самостійні наукові дослідження та розробляти практичні рекомендації у відповідній сфері. Вивчення дисципліни «Земельні спори» сприяє становленню сучасного правника, як фахівця, який може забезпечити захист земельних прав та інтересів відповідних суб'єктів при вирішенні земельних спорів.

Завдання – формування фахових та предметних компетентностей, що спираються на науково обґрунтовані концепції і доктрини, розуміння основ правового регулювання розгляду земельних спорів; набуття умінь визначення особливостей правовідносин, що виникають при розгляді та вирішенні земельних спорів, та специфіки вирішення окремих категорій спорів, пов'язаних із земельними правовідносинами у судах загальної юрисдикції, застосування неюрисдикційних форм і способів захисту земельних прав, систематизації та класифікації земельних спорів; опанування прийомів аналізу правозастосовної практики розгляду і вирішення земельних спорів, переконливої аргументації, що спирається на норми права, в об'єктованні власної точки зору з тієї чи іншої проблеми, пов'язаної з розглядом та вирішенням земельного спору.

Навчальна дисципліна у структурі освітньо-професійної програми.

Міждисциплінарні зв'язки

Пререквізити: Цивільне право» (Частина 1), «Цивільне право» (Частина 2), «Цивільний процес», «Господарське право».

Кореквізити: «Практикум з адвокатури», «Особливості розгляду окремих категорій цивільних справ», «Приватне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці».

Постреквізити: - .

Очікувані результати навчання здобувача вищої освіти *

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має демонструвати такі результати навчання:

РН-1. Здійснювати логічний, критичний і системний аналіз правових документів у сфері розгляду та вирішення земельних спорів.

РН-2. Формулювати обґрунтовані правові висновки при вирішенні земельно-правових задач і проблем.

РН-3. Демонструвати знання щодо процедурних аспектів та аргументувати переваги вирішення земельного спору у позасудовому чи судовому порядку або врегулювання земельного спору шляхом медіації.

РН-4. Використовувати правничу термінологію у процесі професійної діяльності, оперувати юридичними поняттями і категоріями галузі, застосовувати положення національного та міжнародного законодавства щодо розгляду та вирішення земельних спорів.

РН-5. Розуміти механізм використання професійної інформації та застосовувати інформаційні технології і бази даних з метою отримання такої інформації для професійної діяльності.

РН-6. Обґрунтовувати сутність земельного спору, а також аргументувати визначення об'єкта та предмета спору та його підвідомчість.

РН-7. Виявляти проблеми у правовому регулюванні земельних відносин і пропонувати способи їх вирішення з використанням теоретичних і прикладних знань відповідно до принципів захисту прав людини і її основоположних свобод.

РН-8. Визначити систему земельних прав громадян, гарантії, форми та способи захисту земельних прав.

РН-9. Демонструвати знання та розуміння правових проблем і колізій у галузі регулювання земельних відносин, проблеми реалізації норм процесуального та матеріального права в земельних правовідносинах.

РН-10. Здійснити юридичну кваліфікацію земельного спору, правильно обравши при цьому ефективну форму захисту земельних прав.

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти денної форми навчання**

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1	Земельні спори: поняття, сутність та правова класифікація	Земельні спори: поняття, сутність та правова класифікація	8
2	Способи захисту земельних прав та їх класифікація	Способи захисту земельних прав та їх класифікація	8
3	Юрисдикція (підвідомчість) земельних спорів	Юрисдикція (підвідомчість) земельних спорів	8
4	Загальна характеристика земельних спорів, які вирішуються судами	Загальна характеристика земельних спорів, які вирішуються судами	8
5	Особливості вирішення земельних спорів щодо набуття, реалізації та припинення права власності на земельні ділянки	Особливості вирішення земельних спорів щодо набуття, реалізації та припинення права власності на земельні ділянки	8
6	Особливості вирішення земельних спорів щодо реалізації права постійного користування земельними ділянками	Особливості вирішення земельних спорів щодо реалізації права постійного користування земельними ділянками	8
7	Особливості вирішення земельних спорів щодо договірної форми використання земельних ділянок на умовах оренди	Особливості вирішення земельних спорів щодо договірної форми використання земельних ділянок на умовах оренди	8
8	Особливості земельних спорів	Особливості земельних спорів	8

	щодо припинення, внесення змін та поновлення договору оренди земельних ділянок	щодо припинення, внесення змін та поновлення договору оренди земельних ділянок	
9	Особливості вирішення земельних спорів щодо окремих інститутів права землекористування	Особливості вирішення земельних спорів щодо окремих інститутів права землекористування	8
10	Особливості вирішення майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами	Особливості вирішення майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами	8

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання**

№ п/п	Теми лекцій	Теми практичних занять	Самостійна робота (в годинах)
1	Земельні спори: поняття, сутність та правова класифікація		110
2	Особливості вирішення земельних спорів щодо окремих інститутів права землекористування	Особливості вирішення земельних спорів щодо окремих інститутів права землекористування	
3	Особливості вирішення майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами	Особливості вирішення майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- виконання домашніх завдань – вивчення теоретичного матеріалу, рішення практичних задач, аналіз ефективності застосування норм земельного законодавства на практиці, підготовка до ділової гри тощо;
- доопрацювання матеріалів лекції – ознайомлення з монографічною літературою по темам лекційного матеріалу, аналіз практики застосування норм земельного законодавства, на які були посилання в лекційному матеріалі;
- робота в інформаційних мережах – користування базами даних, інформаційно-пошуковими та інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами тощо;
- есе за вузькоспеціальною проблематикою – висвітлення актуальної теми за вузькоспеціальною проблемою курсу «Земельні спори». Тема есе обирається за однією із тем навчального курсу;
- пошук наукової літератури за певною темою – за визначеними викладачем темами студент підбирає актуальну і цікаву наукову літературу опрацьовує та надає її викладачу;
- підготовка колекцій документів, матеріалів тощо – пошук судових рішень за участю суб'єктів земельного права, розробка проектів локальних нормативних актів тощо;
- підготовка тематичних презентацій;
- підготовка та публікація наукових статей – тему наукової статті або тез студент погоджує з лектором або викладачем, під керівництвом якого буде виконуватися такий вид наукової самостійної роботи;
- участь у конкурсах студентських наукових робіт, участь у наукових конференціях, круглих столах.

Завдання та методичні рекомендації до самостійної роботи наведено у Навчально-методичному посібнику.

**Навчально-методичне та інформаційне забезпечення
навчальної дисципліни**

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
7. Деякі питання удосконалення механізмів захисту речових прав на земельні ділянки: постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 925. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/925-2017-п#Text>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 5.12.2019 р. № 340-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>.
9. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>.
10. Про затвердження Типового договору оренди землі: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 р. № 220. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF>.
11. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

13. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>.

14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

15. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.

16. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.

17. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.

18. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14 травня 2015 р. № 417-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>.

19. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

20. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

21. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

22. Керівні принципи для кращого виконання наявної Рекомендації про альтернативні методи розв'язання спорів між адміністративними органами і приватними сторонами (Європейська комісія з питань ефективності

правосуддя (ЄКЕП-СЕРЕЈ) Страсбург, 7 грудня 2007 р., СЕРЕЈ (2007) 15). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства*. Київ, 2015. С. 489–496.

23. Рекомендація Рес (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами (ухвалена Комітетом Міністрів 5 вересня 2001 року на 762–ому засіданні заступників Міністрів). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства*. Київ, 2015. С. 463–467.

24. Рекомендація Рес (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах (ухвалена Комітетом Міністрів 18 вересня 2002 року на 808–му засіданні заступників міністрів). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства*. Київ, 2015. С. 468–471.

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім “Кампус Коттон клуб”» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9.07.2002 р. № 15-рп/2002. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.

26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 1.04.2010 р. № 10-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-10#Text>.

27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х

"Перехідні положення" Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>.

28. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20 липня 2006 року, заяви № 29458/04 та № 29465/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115#Text.

29. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» від 18 липня 2006 року, заява № 63566/00. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096#Text.

30. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Стретч проти Сполученого Королівства» від 24.07.2003 р. URL: <https://swarb.co.uk/stretch-v-the-united-kingdom-echr-24-jun-2003/>.

31. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рисовський проти України» від 20.10.2011 р., заява № 29979/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text.

32. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Зеленчук та Цицюра проти України» від 22 травня 2018 року, заяви № 846/16 та № 1075/16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79#Text.

Література

Основна література

1. Правові позиції Великої Палати Верховного Суду у спорах, що виникають із земельних правовідносин: посібник / Л. А. Швецова та ін. Харків, 2021. 908 с.

2. Земельні спори: правові висновки Верховного Суду / упорядник Ю. Я. Чумак. Київ: Алерта, 2021. 350 с.

3. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Екус, 2020. 496 с.

4. Буракова А. М. Визнання недійсними рішень органів владних повноважень як спосіб захисту земельних прав: моногр. Харків : Юрайт. 2019. 188 с.
5. Ковач Д. Л. Виникнення суб'єктивних земельних прав: моногр. Харків: Фінарт. 2019. 224 с.
6. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: моногр. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Юрайт, 2020. 394 с.
7. Малохліб О. С. Правові засади використання земельних ділянок для житлового будівництва: моногр. Харків: Юрайт, 2021. 176 с.
8. Мироненко І. В. Інститут права сусідства: теоретичні та практичні аспекти: моногр. Івано-Франківськ, Супрун В. П., 2019. 341 с.
9. Одарюк М. П. Правові засади земельних процедур: моногр. / під заг. ред. М. В. Шульги. Харків: ТОВ «Планета-Прінт». 2020. 176 с.
10. Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: монографія. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.
11. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.
12. Чирик А. О. Спільна часткова власність на земельну ділянку: моногр. Харків: Юрайт, 2020. 172 с.
13. Суца Л. М. Правові засади відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 188 с.
14. Юрченко Е. С. Право сільськогосподарського землекористування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2019. 227 с.
15. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / Д. В. Санніков, М.В. Шульга, В.І. Гордєєв та ін. Харків: Право, 2021. 376 с.

16. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду в земельних спорах за участю органів Держгеокадастру за період із 01.03.2018 по 23.11.2020 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Daidzhest_VP_VS.pdf.

17. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду у справах зі спорів, що виникають із земельних відносин (застосування норм матеріального права). Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 20.04.2018 по 18.09.2019 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/dajdjest_VP_zemelni_sporu_2018_2019.pdf.

18. Дайджест практики Верховного Суду у справах із договору оренди землі за період з 2018 по 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Dajdjest_orenda_zemli_2018_2021.pdf.

Додаткова література

1. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Проблемні питання правового регулювання відносин щодо користування чужою земельною ділянкою (суперфіцію) в Україні. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2020. С. 19–24.

2. Бусуйок Д. В. Законодавче регулювання вирішення земельних спорів у порядку медіації. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 147-150.

3. Висіцька І. Емфітевзис: правова природа, умови, форма, доцільність застосування. *Землевпорядний вісник*. 2019. № 11. С. 41–47.

4. Ганенко Р. Особливості вирішення спорів щодо взаємного перетину (накладання) земельних ділянок. *Землевпорядний вісник*. 2021. № 11. С. 31-33.

5. Гоменюк І. Реєстрація прав на землю. *Земельні відносини: Тематичний збірник*. 2019. Вип. 6. С. 13.

6. Гордєєв В. І., Федорович В. І. Відшкодування збитків власникам земельних ділянок і землекористувачам. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга.

В.В. Носік, П.Ф. Кулінич та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2019. С. 64–70.

7. Заєць О. Еволюція юрисдикції земельних спорів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 114–119.

8. Заєць О. І. Обрання належного способу захисту земельних прав: окремі проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 151–154.

9. Ігнатенко І. В. Просторове планування як інструмент управління територіальним розвитком громади: правові аспекти. *Право і суспільство*. 2022. № 3.

10. Ігнатенко І. В. Правові питання забезпечення землеустрою як напрямку удосконалення сільськогосподарського землекористування. *Правова позиція*. 2022. № 1 (34). С. 28–32.

11. Ігнатенко І. В. Особливості правового регулювання використання штучно створених земельних ділянок для здійснення забудови територій. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 221–227.

12. Ільків О. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 98–104.

13. Ільків О. В. Захист прав користувача земельної ділянки, наданої для сільськогосподарських потреб. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 32–36.

14. Коломійцева Д. М. Спори щодо визначення судової юрисдикції при оскарженні рішень органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 272–278.

15. Кулинич П. Ф. Поновлення договору оренди землі як спосіб захисту прав орендаря: спірні положення законодавства та судова практика. *Судова апеляція*. 2019. № 4. С. 115–125.

16. Лейба Л. В. Земельні спори. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. Харків: Право, 2019. С. 240–242.

17. Лісова Т. В. Особливості захисту земельних прав у процесі здійснення реєстраційних дій / Шульга М.В., Шульга Т.М. *Право і суспільство*. 2022. № 4.

18. Марусенко Р. І. Сервітут земельний. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга. В.В. Носік, П.Ф. Кулінич та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2019. С. 569–573.

19. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. Електронна бібліотека юридичної літератури. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26353/%C6>.

20. Носік В. В., Саркісова Т. Б. До питання про юридичні моделі визначення розміру збитків внаслідок порушення правового режиму земель рекреаційного призначення. *Екологічне право*. 2020. Вип 3. С. 33–35.

21. Торгашова К. О. Практичні проблеми розмежування адміністративної та господарської юрисдикцій на основі критеріїв належності публічно-правових спорів. *Молодий вчений. Юридичні науки*. 2020. № 11 (87). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/216>

22. Федорович В. І. Право на земельну ділянку у разі набуття права власності на житловий будинок, будівлю або споруду. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2018. Вип. 66. С. 179–186.

23. Федчишин Д. В. Актуальні аспекти самозахисту у здійсненні прав на землю. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 144–149.

24. Федчишин Д. В. Процесуальні права в механізмі судового захисту прав на землю. *Вісн. Запорізького нац. ун-ту*. 2018. № 3. С. 29-36.

25. Федчишин Д. В. До питання про процедури альтернативного вирішення земельних спорів в Україні. *Науков. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Серія Право*. 2019. Вип. 1. С. 46-49.

26. Федчишин Д. В. До питання про способи захисту прав на землю. *Науков. записки Ін-ту законодавства Верхов. Ради України*. 2018. № 4. С. 30-35.

27. Харитоновна Т. Є. Емфітевзис: земельний, цивілістичний та екологічний аспекти. *Екологічне право*. 2019. Вип. 3. С. 41–45.

28. Хомінець С. В. Сучасний стан правового регулювання реєстраційної діяльності у сфері реєстраційних відносин / Шульга М. В., Данілік Д. М. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3.

29. Чирик А. О. Об'єднання земельних ділянок як підстава виникнення права спільної часткової власності. *Право і суспільство*. 2018. № 3/2 С. 98– 103.

30. Чирик А. О. Окремі особливості земельної ділянки як об'єкта права спільної часткової власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 165–167.

31. Шульга М.В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75–81.

32. Шульга М. В. Самовільне зайняття земельної ділянки. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга, В.В. Носік, П.Ф. Кулінич та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2019. С. 556–559.

33. Яворська О. Договір як підстава виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільгосподарських потреб. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 120–124.

Інтернет-ресурси

<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=770> –

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс (СЕНМК).
Кафедра земельного та аграрного права. Земельні спори.

<http://portal.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.

<https://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво
Президента України.

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний портал Кабінету Міністрів України.

<http://www.menr.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства екології та
природних ресурсів України.

<http://www.minagro.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства аграрної
політики та продовольства України.

<http://land.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби України з питань
геодезії, картографії та кадастру.

<http://www.dzk.gov.ua> – сайт Центру державного земельного кадастру.

<http://www.zemres.com> – сайт землевпорядників України.

<http://www.zemli.com.ua> – Земли.com.ua: портал земельних вопросов.

<http://www.pravoua.com.ua> – офіційний сайт журналу «Право України».

<http://lib.rada.gov.ua> – сайт бібліотеки Верховної Ради України.

<http://www.nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України ім. В.
І. Вернадського.

http://10.106.3.2/index.php?option=com_k2&view=item&id=65:elektronniresursi. – Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого.

Вимоги викладача

Студенти *повинні*: регулярно відвідувати лекційні та практичні заняття;
систематично та активно працювати на лекційних і практичних заняттях;
повно і ґрунтовно надавати відповіді на питання; уміти обґрунтувати свою
точку зору при обговоренні доповіді; повно і переконливо наводити доводи
при розв'язанні казусів; аналізувати та обґрунтувати нормами національного

та міжнародного права свої рішення, аналізувати судову та правозастосовчу практику; якісно виконувати письмові практичні завдання; виконувати контрольні та інші самостійні роботи; додержуватися норм академічної поведінки та етики.

Студентам *рекомендується*: доопрацьовувати матеріали лекції (ознайомлюватися з монографічною літературою по темам лекційного матеріалу, аналізувати практику застосування норм законодавства у сфері право землекористування та земельних спорів на які були посилання в лекційному матеріалі); працювати в інформаційних мережах (користування базами даних, інформаційно-пошуковими та інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами тощо); шукати наукову літературу за певною темою (за визначеними викладачем темами здобувач підбирає актуальну і цікаву наукову літературу опрацьовує та надає її викладачу); готувати колекційні документи, матеріали тощо (пошук судових рішень за участю суб'єктів право землекористування, розробка проектів локальних нормативних актів тощо); готувати тематичні презентації.

Викладач *бере до уваги*: виконання домашніх завдань (вивчення теоретичного матеріалу, рішення практичних задач, аналіз ефективності застосування норм у сфері природокористування на практиці тощо); підготовку та публікацію наукових статей (тему наукової статті або тез здобувач погоджує з лектором або науковим керівником); відвідування навчальних занять (систематичне відвідання практичних занять та активна участь у їх роботі) і т.п.

Обов'язкова вимога – дотримання здобувачами вищої освіти норм «Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/08/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Під час аудиторних занять дозволяється використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (наприклад, для перегляду презентацій лекції).

Дозволяється користуватися ноутбуками і планшетами для ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації.

Контрольні заходи

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Земельні спори» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання текстових завдань, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, підготовка і захист есе або реферату за ініціативи студента;

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводяться після модулів (колоквіуми, контрольні роботи тощо).

Протягом семестру студенти виконують завдання для *самостійної роботи* (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 20.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна кількість балів для отримання заліку – 60.

Шкала підсумкового педагогічного контролю:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89

C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
X F	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34